

פרשת כי תבוא קיום ושיקום גבולות

הרב רפאל משה אלאוף, ראש מוסדות "תורת חיים"

"ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם" (כ"ז כ"ו)

ברש"י: אשר לא יקים: כאן כלל את כל התורה כולה וקבלוה עליהם באלה ובשבועה. לכאורה לפי דברי רש"י יש לתמוה, שאם בארור זה כולל את כל התורה כולה, א"כ כלול בזה ארור על העובר על כל עבירה ועבירה, וממילא מיותרים כל הארורים דלעיל. (עי' בשפתי חכמים בפסוק הקודם שאכן חש לזה, ומפרש שרש"י בפסוק הקודם מישב קושיא זו, ודוחק).

הראשונים כנראה חשו לזה, ועל כן פירשו באופנים אחרים. הרמב"ן והאור החיים הק' מפרשים שארור זה הוא לא על עשיית כל התורה, שעל זה היה צריך לומר "אשר לא יעשה", אלא על קיום התורה במחשבתו, על קבלת עול תורה בלבו, שיסכים ברצונו לקיים את כל התורה כולה, וגם אם יכשל ויעבור עבירה עדיין אי"ז בכלל "ארור אשר לא יקים", שהרי בדעתו מקוימת כל התורה כולה, ורק במעשיו נכשל. בספורנו מפרש, שארור זה הוא על מומר לדבר אחד, שאם מומר הוא לדבר אחד, שיש מצוה אחת שאינו מקיים, הרי בזה יוצא שאינו מקיים את כל התורה בשלימות, ועל כך הוא ארור. ולדבריו נראה שגם אם במחשבתו קבל על עצמו את כל התורה, אולם נכשל בזלזול מיוחד במצוה אחת שחוזר עליה ואינו שב, שבזה נחשב מומר לדבר זה, נתקלל בארור זה.

לדברי הכל יש לתמוה מה התיחדו אותם י"א עבירות (שהם באמת פחות מי"א שהרי מה מהם בכלל אותה עבירה של גילוי עריות, וגם "ארור אשר לא יקים" יתכן שנכלל בכלל הי"א) שעליהם נתקללנו בארור, מכל שאר המצוות שעליהם לא נתקללנו בארור מיוחד.

שאלה דומה יש להעיר על המצוה המוזכרת קודם לכן בתחלת הפרק "והקמת לך אבנים גדלות ושדת אתם בשיד. וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת", שהרמב"ן מביא בזה שתי דעות אם המצוה לכתוב עליהם רק את כל עיקרי ההלכות הכתובות בתורה, או את כל התורה כולה כמות שהיא, ולכו"ע לא התיחדו בה דינים מסוימים. מאידך בשני לוחות הברית שקבל משה רבינו ע"ה בסיני נזכרו רק עשרת הדברות שנשמעו מפי הגבורה במעמד הר סיני. גם בזה יש לתמוה, מה השתנו הלוחות מהמצבות, שבלוחות הזכרו רק י' מצוות, ובמצבות הזכרו כל התרי"ג מצוות, ומה התיחדו אותם י' מצוות מכל שאר מצוות התורה.

הנראה לכא' בזה, ובייחוד ע"פ ביאורי הראשונים הנ"ל, שודאי יש חיוב גמור לכל אדם לקיים את כל התורה כולה, אולם מאיזך ברור שבפועל אין כל אחד יכול לעמוד בקיום כל התורה למעשה, "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז' כ'), וכדברי האור החיים הק' כאן: "כי מי הוא זה אשר יוכל לקיים את (כל) דברי התורה הזאת", לכן כדי שיהיה בפועל קיום לכל דברי התורה, שלא תהפוך להיות כולה כאילו היא ח"ו לא מחייבת בגלל שעינינו הרואות שיש מצוות מתוכה שאינן מתקיימות בפועל, התיחדו מתוכה הדינים העיקריים והחשובים ביותר שעליהם נאמרו אזהרות מיוחדות כדוגמת ' הדברות, וארורים מיוחדים כפי שמצינו כאן, כדי שמתוך החומר שהתורה נוקטת על העובר על דברים אלו, נבין נדע ונזכור את חובת קיום כל התורה כולה, כך שגם אם פה ושם נכשל באחת ממצוות ה', לכל הפחות בדברים יסודיים אלו נזהר ונשמר יותר, וזה ישמור על קיום התורה כולה. לא ח"ו שיש בתורה מצוות מחייבות יותר, ומצוות מחייבות פחות, שהרי מומר לדבר אחד מומר לכל התורה כולה הוא, אלא שמתוך שנזהר על המצוות העיקריות שבתורה, יהיה שימור לכל התורה, שלמרות שנכשל לפעמים מחמת היצה"ר באחת או יותר מן המצוות, עדיין הזהירות באותן מצוות מורה על קבלת עול כל התורה כולה כמסגרת מחייבת.

בפרשה הקודמת למדנו על החובה ליצור מסגרת של משמעת וגבולות כבר בימי הילדות המוקדמים, כדי שלא יהיה אח"כ ח"ו מלסטם את הבריות, ומופקר לגמרי מכל עול, שאם ח"ו לא הורגל מקטנות לגבולות ומשמעת, שוב אין סיכוי שישוב בו מדרכו הרעה. גם בתחלת פרשתינו הזכיר בעל הטורים שענין ה"ראשית" שהוזכר בביכורים אינו רק בפירות השדה והאילן אלא גם באדם ש"קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה", שהבסיס לכל החינוך הוא ב"ראשית".

אולם אין המטרה בכך ליאש ולומר שאם רואה אדם שנכשל בהצבת הגבולות ובחינוך למשמעת בראשית גידול וחינוך בנו, שוב לא יעלה בידו לשקם הגבולות ולחזק המשמעת. אלא כל עוד לא גדל בנו לגמרי והורגל בפריקת עולו, עדיין יש תקווה ודרך לשינוי, גם אם נראה שכבר הורגל הילד בחוסר משמעת וגבולות.

הדרך לזה נלמדת מהיסוד שהתבאר לעיל בפרשתינו. כשם שקיום כל התורה כולה, תלוי בעמידה עיקשת במיוחד על חלק יסודי ועיקרי ממנה, שאינו סותר את החיוב לשמור על כולה, אלא להיפך, התגובה (ארור) הקפדנית יותר על חלק ממנה, היא המשמרת את קיום כולה, כך בכל בית ובכל מקום העמידה העיקשת יותר על החלקים מהכללים החשובים והקריטיים ביותר, היא שתשמור על כל הכללים שיתקיימו. אם יש גבולות וכללים שברור

לכל אחד שאי אפשר בשום אופן לפרוץ אותם, ממילא הוברר שיש כאן מושג של גבולות ועמידה בגבולות, שזה כבר מראה שקיימת מסגרת מחייבת, ונשאר רק להוסיף ולהרחיב את הגבולות לדברים נוספים.

אפשר לראות אצל כל ילד ונער שלא הורגל מספיק למשמעת וגבולות, שמיום ליום ממש הוא מנסה לפרוץ עוד גבול ועוד גבול שעד היום היה נראה שברור שאותו לא עוברים, וזה משום שליציבות הנפשית של כל אדם, הוא זקוק לגבולות כדי להרגיש בטוח, (כמעט בלתי אפשרי להרדם על גג של בנין בעל 100 קומות שאין לו גדר מסביב, גם אם נמצא באמצע הגג כך שמרוחק מהקצה 100 מטר מכל כיוון, כיון שחסרה תחושת הבטחון, ואכמ"ל בזה) וכשהגבולות לא ברורים, הוא מחפש היכן כן יש לו גבול להסתמך עליו, ולכן בודק ומנסה עוד ועוד גבול עד שימצא את הגבול החזק שאותו א"א לפרוץ, שיתן לו את תחושת הבטחון, (גם אם יש גדר בגג, לפני שיסתמך וישען עליה, ינסה קודם לנער ולזעזע אותה לראות שהיא חזקה ואינה נופלת). ואכן כמעט אין מקום ובית שאין בו דברים מסוימים שהם "קו אדום" שאותו בשום פנים ואופן לא חוצים גם אלה שאינם ממושמעים. כמעט בשום בית לא יניבו בסלחנות ולא יאפשרו ח"ו לילד לעמוד על חלון לא מסורג בקומה גבוהה. הילד רק בודק היכן הוא הגבול ששם הוא נעצר, כדי לקבל את תחושת הבטחון שאכן יש איזה גבול. אך כמובן שככל שהגבולות יותר רחוקים, הם פחות חזקים ופחות מגינים, וממילא תחושת הבטחון והיציבות נמוכה יותר.

כשיש פגיעה בגבולות ובמשמעת, עלינו רק לקרב את הגבולות. אלא שזה לא שטייך בבת אחת, שכך אין לזה סיכוי לעמוד, רק באופן מדורג ואיטי אך יסודי, שיש המכנים אותו "שיטת שלושת הסלים":

ברור שכל אחד מחויב לכל כללי הבית והמקום. אך גם ברור וידוע שיש חריגות מהכללים שעד לכמות ורמה מסוימת עדיין ניתן להבליג עליהם, ועדיין אין זה נחשב כפריצת הגבולות. נשאר רק להחליט מהם הכללים שהעבירה עליהם תחשב פריצת הגבולות ומה לא. כשיש כבר מצב של פריצת גבולות, צריך חשיבה יסודית לחלק את כל הכללים והדרישות לשלושה סלים דמוניים: בסל א' יהיו הדברים הקריטיים ביותר שעליהם לא ניתן לוותר בשום פנים ואופן, גם במחיר של עימות כואב, כגון עניני בטיחות ועיקרי הדת. בסל זה יש דברים בודדים, כך שאין מקום להרבה עימותים. בסל ב' כמה דברים בודדים החשובים לנו ביותר לייצוב הגבולות, כללים שעד עתה נפרצו, וכעת אנו רוצים להעמידם. עליהם לא נלחם ונתעמת עד הסוף, רק נחתור בכל הכח לקיומם, גם אם בדרך של פשרות.

בסל ג' נותר את כל הכללים שחשובים לנו, אך בשלב זה לא נעמוד עליהם, כיון שאנו מבינים שאי אפשר בבת אחת להלחם על דברים רבים. מסל זה נעביר מדי פעם דברים נוספים לסל ב', לאחר שהצלחנו בס"ד להעמיד דברים מתוכו עד שכבר אין עליהם עוררין. כך שעיקר ההתמודדות היא על הדברים הבודדים הנמצאים תמיד בסל ב', שהרי הדברים שבסל א' הם כמו אש שאף אחד לא מעז להתקרב אליהם, והדברים שבסל ג' אנו כלל לא אוכפים כעת (רק מצפים לקיומם ותו לא). על הדברים שבסל ב' יש התדיינות, ובעמידתנו עליהם נעמיד ונחזק את ההרגל של המשמעת והגבולות.

התנאי הבסיסי לכך הוא, כפי שלמדנו בפרשה הקודמת, שיהיה תיאום מוחלט בין כל גורמי הסמכות, אם המדובר בבית, בין האב לאם, ואם המדובר במוסד חינוכי, בין כל הצוות החינוכי. וכן שיהיה תכנון מוקדם, ולא "שליפות מהמותן" של החלטות פזיזות וחסרות שיקול דעת ויישוב הדעת. על כל גורמי הסמכות להתכנס מדי תקופה ולשקול בכובד ראש מהם הדברים השייכים לכל סל, וכך מתוך ההחלטה המשותפת, לעמוד על הכללים של כל סל לפי דרכו, עם כל הכוחות הנדרשים לו.

באופן כזה, בדוק ומנוסה, תוך זמן קצר מצטמצמים ומתמעטים למינימום היוכוחים והחיכוכים, כל בני הבית והמקום מבינים מהר מהם הכללים שאותם אין לעבור, וכך בעצם מפנימים את המשמעות היסודית של גבולות ומשמעת, שזה העיקר היותר חשוב מעצם קיומו של כל פרט וכלל, ומשם ניתן רק לעלות להתקדם ולהתעלות.

בברכת הצלחה בעמלנו

רפאל משה אלאוף

ראש מוסדות "תורת חיים"

מכינה לישיבה קטנה | ישיבה קטנה "מנחת יהודה" לקידום והעצמת תלמידים יראי שמים

toratchaimbb@gmail.com | 052-7665977